

č i - d loda pamatnozīme 112 lpp. *sunuška* nav 'šuniukas', bet 'kalē, kalaitē' (Rūķe-Draviņa DL 307); 116. lpp. *namīķis* nav 'sodininkas', bet 'Küchenjunge; Hausknecht' (ME II 692); 154. lpp. minētajam *tēvainis* ir plašāka nozīme – 'der Vater; ein Alter, alter Mann; der Grossvater; der Schwiegervater; der Ehmänn' (ME IV 176); 164. lpp. dotie *baznīcāņi*, resp. *tirdzāņi* nav 'žmonės, gyvenantys prie bažnyčios', resp. '...prie turgaus', kā tas tiešām lasāms arī autora citētajā lietuviski tulkotajā Endzelīna BKGF 76 – īstā vārdu nozīme ir 'Kirchenbesucher' (ME I 269, EH I 207), resp. 'wer einen Markt besucht' (ME IV 194); 183. lpp. *burveklis* nav 'burtininkas', bet gan 'Zauber-mittel' (ME I 355).

Dažos piemēros neprecīzi apzīmēts līdzskaņa mīkstinājums vai patskaņu *e, ē* kvalitāte. Tā pareizi būtu: *ļaunestība* (34. lpp.), *ērgliene* (83. lpp.), *bērnāks* (91. lpp.), *teļaks, suņaks* (93. lpp. – turklāt vārdi minēti Rūķes-Draviņas DL 294., nevis 124. lpp.); *līdēka* (93. lpp.), *bērziņš, dēliņš* (107. lpp.), *pirkstaiņi* (156. lpp.), *dēguns* (162. lpp.), *bēris* (202. lpp.). Pāris piemēros kļūdas pagādījušās zilbes intonācijas apzīmējumos: *kāndzēšs* (99. lpp.), *mātēna* (110. lpp.), *mēlles* (166., 204. lpp.). Vēl jāatzīmē, ka pārprotama ir 107. lpp. minētā forma *liēpin*, kam būtu jānorāda, kā tā ir lībiskā dialekta forma (no Alojās), citādi lasītājam var rasties aizdomas par tās pareizumu. Vispār latviešu valodas piemēriem būtu derējušas norādes par to izplatību, kā tas atrodams lietuviešu materiāla aprakstā, citādi nav redzama atšķirība starp visai valodai raksturīgu un tikai kādā vienā izloksnē fiksētu formu.

Taču šīs piezīmes jau nemazina Saulius Ambraza grāmatas vispārīgo nozīmīgumu, kas ir atkal viens vērtīgs solis gan lietuviešu valodas, gan visu baltu valodu vārddarināšanas vēstures izpētē.

LITERATŪRA

Endzelīns BKGF – J. Endzelynas, Baltu kalbu garsai ir formas, Vilnius, 1957.

Endzelīns LVG – J. Endzelīns, Latviešu valodas gramatika, Rīga, 1951.

Rūķe-Draviņa DL – V. Rūķe-Draviņa, Diminutive im Lettischen, Lund, 1959.

Zinkevičius LD – Z. Zinkevičius, Lietuvių dialektologija, Vilnius, 1966.

Pēteris Vanags

Eeva Elina Uotila, **Selected Loans into Finnish and Baltic-Finnic** (and Some Aspects of Finnish Grammar). A memorial volume published on the 60th anniversary of her birth. Ed. by Raimo Anttila and Pirjo Nummenaho, Napoli, Istituto universitario orientale, 2000, 270.

Beveik trīsdesimt metu Itālijā dzimušā un dzīvojošā Eevai Uotilai (1941–1995) atminimui skirto nekroloģe apibūdinājis jos lingvistiskās un kultūras darbības nozīmi. Terho Itkonenas īsreiškē pageidavimā, kad vertīgākie tos kultūras darbus, īsībārsčiusi po daugelī kalbotyro žurnālu moksliniskās tēvynēje ir užsienyje, būtu sudēta ī vienā tomā ir īšleista atskira knyga¹. Tokia knyga – geriausių Eevos Uotilos straipsnių rinkinys „Selected Loans into Finnish and Baltic-Finnic“ – jos kolegų ir tēvynainių rūpesčiu buvo īšleista 2000 m. Neapolyje, pagerbiant šios talentingos tyrinētojos ir pedagogės šešiasdešimties metų gimimo sukaktį, kurios jai pačiai, deja, sulaukti nebuvo lemta.

Ī knyga leidējai īš ļvairių šaltinių atrinko dvidešimt keturis 1969–1995 m. suomių, ita-

¹ Terho Itkonen, Eeva Uotila 1941–1995, – Virittājā, 2, 1996, 255.

lą, anglų ir vokiečių kalbomis paskelbtus E. Uotilos straipsnius. Beveik pusė iš jų buvo publikuoti autoritetingame, jau daugiau kaip šimtas metų be pertraukų leidžiamame suomių kalbotyros žurnale „Virittäjä“, kiti – Italijos tęstiniuose leidiniuose „Annali dell’ Istituto universitario orientale“ ir „Euroasiatica“ bei kitose šalyse išeinančiuose lingvistiniuose žurnaluose „Ural-Altische Jahrbücher“, „Finnisch-Ugrische Forschungen“, „Baltistica“, „Journal of Baltic Studies“ ir kt. Jau vien tokia plati E. Uotilos publikacijų geografija liudija ją buvus aktyvią tyrinėtoją, o iš labai šiltai leidėjų parašytos jos gyvenimo ir kūrybos apžvalgos (9–18²) atsiskleidžia patraukli, meniniais gabumais ir įgimtu polinkiu į mokslą apdovanota asmenybė, kuriai likimas buvo skyręs tapti gyva dviejų kultūrų jungtimi – dėstyti savo gimtąją suomių kalbą ir padaryti artimą šios šiaurės Europos tautos kultūrą Europos pietuose, Italijoje. Kad šią kultūrinę misiją E. Uotila rimtai prisiėmė ir vykdė netaupydama jėgų ir laiko, patvirtina ne tik jos amžininkų atsiminimai, bet ir rinkinio gale pridėtas išsamus publikacijų sąrašas (267–270; iš viso 49 pozicijos). Jame, be didžiausią kūrybinio palikimo dalį sudarančių straipsnių iš etimologijos ir gramatikos, yra rašinių apie suomių ir italų literatūrą ir italams skirtas suomių kalbos vadovėlis.

Polinkį į mokslą E. Uotila buvo paveldėjusi iš savo senos giminės, kurioje būta ne vieno suomių kultūrai reikšmingo asmens (jos šeimą, beje, siejo tolimesnė giminystė su G. Porthanu, laikomu „Suomijos istorijos tėvu“). Jaunystėje ji svajojo tapti archeologe, bet pradėjusi studijuoti suomių kalbą ir istoriją, jau studijų metais susidomėjo kalbotyra. Vė-

² Čia ir toliau nurodomi rinkinio „Selected Loans into Finnish and Baltic-Finnic“ puslapiai.

liau, tapusi savarankiška tyrinėtoja, galbūt ne atsitiktinai labiausiai domėjosi „žodžių archeologija“ ir bene daugiausiai yra parašiusi būtent apie suomių kalbos žodžių kilmę (iš viso 17 straipsnių³). Ir pirmojoje („Suomen mähkä ja mähkiä alkuperästä“, 19–22), ir paskutiniojoje jos publikacijoje („*Konna, kontio, and orava: Euphemistic Animal Names in Baltic Finnic*“, 174–180) originaliai aiškina antraštėse nurodytų suomių kalbos žodžių kilmę. Matyt, galima spėti, kad polinkį į žodžio istoriją savaip sustiprino ir rėmė kaip reta palanki lingvistinė aplinka, kurią smalsi tyrinėtoja rado apsigyvenusi Italijoje, garsioje diachroninės kalbotyros tradicijomis.

Etimologija buvo E. Uotilą labiausiai žavėjusi ir traukusi kalbotyros sritis, o konkrečiuose etimologiniuose tyrimuose jos dėmesys daugiausia buvo sutelktas į suomių kalbos skolinius, kurių originalo dažniausiai ieškodavo baltų ir germanų kalbose. Dirbdama

³ Iš jų 13 skirta baltiškiesiems ir germaniškiesiems suomių kalbos skoliniams; kituose etimologizuojami savos kilmės žodžiai *vero* ‘mokestis’ (164–173) ir eufemistiniai gyvūnų pavadinimai *konna* ‘rupūžė’, *kontio* ‘lokys’, *orava* ‘voverė’ (174–180); du straipsniai – apie suo. *ovela* ‘vikrus, gudrus; sumanus, nuovokus’ ir *onsi* ‘tuštuma, drevė; tuščiaviduris, tuščias’, *onni* ‘laimė’ kilmę – parašyti drauge su R. Anttila (149–156, 157–163). Straipsnis „Zur Etymologie von finn. *sampa*“ (49–70) originaliai papildoma bandymus išaiškinti šio su mitologija susijusio žodžio ryšį su sen. indų *śamba-* ‘Stange, Stock, Keule, als Waffe Indra’s, der Donnerkeil, metallner Kopf an der Mörser’ (suo. *sammās, sampas* < *sampa ‘riboženklis (stulpas, akmuo)’, taip pat *sampo* ‘laimė ir turtą teikiantis stebuklingas daiktas’). Kitokius suo. *sammās* kilmės aiškinimus žr. Suomen sanojen alkuperä, III, 2000, 152.

Neapolio Rytų instituto Bendrosios kalbotyros katedroje, kurią globojo slavų filologijos ir bendrosios kalbotyros profesorius Nullo Minissi, mokėsi baltizmų tyrimui reikalingos lietuvių kalbos ir apskritai domėjosi baltų kalbotyra. Žurnale „Annali del seminario di studi dell'Europa orientale, sez. ling.-fil.“ (I, 1982–83) išspausdino recenziją apie V. Mažiulio knygą „Baltų ir kitų indoeuropiečių kalbų santykiai“, o 1986 m. – straipsnį „*Vihi*, Another Finnish Trapping Term from Baltic“ vilniškėje „Baltisticoje“ (t. 22; perspausdintas⁴ ir čia apžvelgiamo rinkinio 121–127 p.).

Suomių kalbotyroje kurį laiką gana gajai buvo nuomonė, kad apie neabejotinus ar bent kiek patikimiau nustatytus suomių kalbos skolinius šiandien ne kažin ką naujo tegalima pasakyti⁵, todėl E. Uotilos apsisprendimas svarbiausiu savo tyrinėjimų objektu pasirinkti šią neperspektyvia laikomą etimolo-

---

⁴ Matyt, dėl techninių perspausdinimo priežasčių į rinkinio 127–128 p. iš „Baltisticos“ pateko iškart po šio straipsnio įdėta Z. Zinkevičiaus *Smulkmena LXII*, kurioje komentuojamas balsio *o* vartojimas slaviškuose rytų aukštaičių skoliniuose *kvasas* ‘gira’, *pona* ‘pana, panelė’ ir kt.

⁵ Plg. L. Hakulineno pastabą, kurią E. Uotila yra pacitavusi viename iš savo straipsnių: *nykyisin uskomme melko tarkoin tuntevamme yleensä selvitetävissä olevat suomen kielen varsinaiset lainasanat – vain suhteellisen vähäpätöisiä lisiä lienee sillä alalla odotettavissa vastaiselta tutkimukselta* (šiuo metu esame įsitikinę, kad gana tiksliai pažįstame apskritai galimus išaiškinti tikruosius suomių kalbos skolinius – iš ateities tyrimų šioje srityje galbūt galima sulaukti tik santykiškai nereikšmingų papildymų – vert. R. V.), – L. Hakulinen, Kielen näkymiä, – Tietolipas 63, Helsinki, 1970, 8.

gizavimo kryptį juo labiau atrodo drąsus ir netgi ambicingas. Tačiau jau pačios pirmosios publikacijos, kuriose ji pabandė pasiūlyti originalias retų tarminių suomių kalbos žodžių etimologijas, patvirtino, kad tyrinėtojai netrūksta nei kruopštaus faktų ir literatūros išstudijavimo, nei etimologui itin reikalingo pastabumo. Tiesa, pirmasis bandymas susieti vien iš suomių tarmių žinomą *mähkä* ‘votis, tvinkulys; gumbas, antauga’ su bl. *mazgas, plg. lie. *mazgas*; *mezgti*, *mazgyti*, la. *mazgs*, *mezgls*, *mezglot* (19–22) neatrodo itin pavykęs. Tikriausiai, todėl, kad pritrūko gilesnio baltų kalbų pažinimo, be kurio pasirodė sunku įtikinamai paaiškinti gan akivaizdžius fonetinius originalo ir spėjamo skolinio skirtumus. Spėjimui pagrįsti pasitelkti faktai vargu ar turi neginčijamą įrodomąją galią – lie. *mezgas* greičiausiai yra antrinis perdirbinys iš *mazgas* ir nėra pakankamas argumentas, norint paaiškinti, kodėl hipotetinis suomių baltizmas *mähkä* pirmajame skiemenyje turi priešakinį balsį, o paralelė su neabejojamų baltizmų *mäntä* ir *tytär* fonetika irgi, matyt, menkai tegali padėti išaiškinti, kas nulemia priešakinį balsį ir antrajame *mähkä* skiemenyje (plg. lie. *mentė*, *duktė*, *dukters*; originalo žodyje priešakinis balsis yra tolesniame skiemenyje, o daiktavardžio *mazgas* abiejų skiemenų balsiai yra užpakaliniai). Taip pat irriebalsių junginį *hk* rizikinga grįsti tokiais latvių kalbos faktais kaip *mežģis* ‘Knoten, Erhöhung am Körper, Fruchtknoten’, *mežga* ‘Mischmasch, schlechtes Gewebe’. Užtat kildindama nedideliuose suomių tarmių arealuose paplitusius žodžius *malatti/malati* ‘liūdnas, prislėgtas; kuklus, romus’, *poonu* ‘geras, tinkamas, stiprus (apie degtinę)’ ir *muuli* ‘asilėnas, mulas’ iš švedų kalbos (23–27), E. Uotila jaučiasi gerokai tvirčiau. Jos pateikta *malatti* etimologija naujausiame trijų tomų suomių kalbos etimologiniame žodyne užfiksuota kaip

pirmasis ir visiškai patikimas šio žodžio kilmės išaiškinimas (SSA II 143⁶).

Atomistinis žodžio traktavimas, iš kurio ne vienas vyresnės kartos suomių etimologas vadavosi gana sunkiai, E. Uotilai, atrodo, buvo svetimas nuo pat pradžių. Jau 1970 m., žurnale „Euroasiatica“ skelbdama savo papildymus kitų tyrinėtojų anksčiau paskelbtoms Pabaltijo finų baltiškų skolinių etimologijoms, potencialiais arba patikimai įrodytais baltizmais laikomus suomių kalbos žodžius ji nagrinėja, atsižvelgdama į derivacinius ryšius, į analizuojamo žodžio funkciją ir reikšmę bei istorinį ir kultūrinį skolinimosi kontekstą (plg. suo. *laukki* ‘su laukyme, balta žvaigžde kaktuje’, 28–39; *kärpäs/kärväs* ‘šakotas medis, iš kurio sutrumpinus šakas padaromas žaginyšieniui ar žirniams džiovinti’, *perkele* ‘velnias (keiksmaz.)’, *lännys* ‘liepa’ ir *lännikkö* ‘negilus medinis indas pienui’, 40–48). Svarbus metodinis principas jai yra ir geras žodžio teritorinio paplitimo pažinimas bei istorinis jo dokumentavimas (fiksavimas žodynuose). Visa tai leidžia aiškiau pamatyti žodį kaip tam tikro leksinio semantinio posistemio vienetą ir kiek įmanoma neprieštaringiau susieti jo formą ir turinį su skolinimosi šaltiniu.

Iš vėlesnių, nuo 1983 m. publikuotų E. Uotilos etimologinių straipsnių apie hipotetinius suomių kalbos baltizmus įdomūs yra du, kuriuose ji pirmoji pabandė susieti aiškios etimologijos neturinčius suomių kalbos žodžius *kohta* ‘vieta; taškas, punktas; *priev* ‘tuojau, greitai’ (112–120) ir *hintä* ‘kaina’ bei tarm. *suhta* ‘matas, saikas; nuosaikumas, tvarka’, plg. vedinį *suhde* ‘santykis’ (129–141).

Įrodyti suomių ir kitose Pabaltijo finų kalbose turimo daiktavardžio *kohta* finougrišką kilmę bandyta seniai, bet nesėkmingai. E. Uo-

tila pamėgino jį susieti su baltų kalbų žodžiais – lie. *kakta* ‘veido dalis viršum akių; krosnies angos viršutinė dalis’, la. *kakts* ‘kampas’ (suo. *kohta* < prafin. *kokta ~ bl. *kakta-). Jos manymu, baltiškasis spėjamo skolinio prototipas galėjęs būti leksikalizuotas veiksmažodžio *kakti* neveikiamasis dalyvis **kaktas/kaktā*, o pirminė jo reikšmė veikiausiai buvusi ‘priekinė dalis, iškilimas, kampas’ (prielaida grindžiama tuo, kad ši reikšmė paliudyta abiejose baltų kalbose, o ‘viršutinės veido dalies’ pavadinimai yra skirtingi, plg. lie. *kakta*, la. *piere*). Griežtai laikantis E. Niemieno nustatyto dėsningumo, pagal kurį baltizmų šaknies balsį *a* Pabaltijo finų kalbose paprastai pakeičia balsis *o*, jeigu tolesniame baltiško originalo skiemenyje yra priešakinis balsis (plg. suo. *morsian* ‘nuotaka’, lie. *marti*), kildinti Pabaltijo finų *kohta* iš baltų *kakta- atrodo šiek tiek rizikinga. Galbūt todėl (nors ir nėra taisyklių be išimties, plg. suo. *karsina* ‘aptvaras’ ir lie. *gardinys*) suomių kalbos etimologiniame žodyne toks *kohta* kilmės aiškinimas laikomas hipotetiniu ir klausimas paliekamas atviras⁷. Vis dėlto E. Uotilos išdėstyti viso šio žodžio lizdo semantinio siejimo su baltų kalbų faktais motyvai atrodo verti įsiklausymo ir dėmesio (plg. suprieveiksmėjusias formas *kohtaan* ‘atžvilgiu’, *kohdin* ‘atžvilgiais’, *kohdalla* ‘prie, ties’ ir kt., vedinius *kohdakkain* ‘priešais’, *kohdata* ‘susitikti, susidurti’, *kohtalo* ‘likimas, lemtis, dalia’).

Kitas bendras Pabaltijo finų daiktavardis *hintä* ‘kaina’ ir su juo identiškasis mordvių erzių *tšonda* ‘kaina, vertė; pinigai’⁸ E. Uotilos pasiūlytą hipotetinį baltišką originalą – skait-

⁷ Plg. SSA I 383.

⁸ Jeigu mordvių *tšonda* nėra skolinys iš tiurkų kalbų, E. Uotilos siūlymu, galėtų būti laikomas bendru Volgos ir Pabaltijo finų baltizmu.

⁶ Suomen sanojen alkuperä, III, Helsinki, 1992–2000. Cituojant šį žodyną paprastai vartojama santrumpa SSA.

vardį *šimtas* – fonetiškai atitinka nepriekaištingai, jeigu skolinys yra iš tiesų senas, patekęs dar iki *š > h* ir *mt > nt* Pabaltijo finų prokalbėje. Žinoma, tam tikrų abejonų gali kelti gana retas atvejis, kai pasiskolino skaitvardžio reikšmė yra smarkiai suabstraktėjusi, tačiau E. Uotilos pateikti samprotavimai apie tai, kaip semantiškai būtų galima susieti bendrą Pabaltijo finų ‘kainos’ pavadinimą su spėjamu jo baltišku prototipu atrodo pakankamai logiški⁹. Pasak tyrinėtojos, baltiško skaitvardžio funkcijos ir reikšmės pasikeitimas finų kalbose galįs būti labai senų prekybos santykių atspindys: mainais už baltų gintarą ir kitokius gaminius finai veikiausiai mokėdavę savo prekėmis (pirmiausia, kailiais, oda, džiovinta žuvimi ir kt.). Tai patvirtinantys akmens amžiaus kapinyuose Suomijoje randami gintaro papuošalai, tokie pat kaip Rytų Prūsijos ir Latvijos to paties laikotarpio kapuose. Kad finai ir kitos uraliečių gentys už mainais gaunamas prekes greičiausiai atsiskaitydavę kailiais (ypač voverių kailiukais), liudija iš voverės pavadinimo kilę jų iki šiol vartojami ‘pinigą’ ar tam tikrą piniginių vienetą reiškiantys žodžiai, pvz.: marių ir komių *ur* ‘voverė; pinigas’ (plg. suo. *orava*), udmurtų *koni* ‘voverė; pinigas’, mansių *lin* ‘voverė; kapeika’, tai pat *šētlīn* ‘rublis, t.y. ‘100 kapeikų’ ir pan. Dabartinėse Pabaltijo finų kalbose vartojamo ‘pinigus’ reiškiančio žodžio *raha* (iš germ. **skrahā*) pirminė reikšmė irgi yra buvusi ‘išdžiūvusi gyvūno oda’¹⁰.

⁹ Plg. SSA I 165 (E. Uotilos aiškinimas pristatytas kaip racionaliausias). Neseniai K. Liukkonenas jį atmetė kaip „semantiškai visiškai neįtikinamą“ (žr. K. Liukkonen, *Baltisches im Finnischen*, Helsinki, 1999, 52). Dėl jo paties pasiūlytos naujos Pabaltijo finų daiktavardžio *hintā* baltiškos etimologijos plg. *Baltistica*, XXXVI (2), 2001, 129.

¹⁰ SSA III 37.

Pasak E. Uotilos, pasiskolintas skaitvardis *šimtas* mainų prekybos kontekste iš pradžių galėjęs reikšti ‘labai daug, t.y. apie 100 mainomų voverės kailiukų ar kt. prekių’ ir ilgainiui, reikšmei abstraktėjant, įgijęs ‘kainos’ reikšmę. Neatmetama ir galimybė, kad šis skaitvardis iš karto galėjęs būti pasiskolintas žymėti abstraktesnei reikšmei ‘daug, labai didelis kiekis’ (tokią *šimto* reikšmę netiesiogiai remtų dabartinė lietuvių kalbos vartoseną, plg. *Oi aš pažytau savo tėvulį terp šimto artojėlių. Šimtą kartų eik, prašyk, kad išartų.* LKŽ XIV 818, 819).

Be abejonės, ne visos E. Uotilos pasiūlytos etimologijos yra vienodai taiklios ir vienodai pavykusios¹¹, tačiau dabar, sudėtos į vieną knygą ir lengvai prieinamos, yra tikrai graži dovana pirmiausia tiems, kas domisi ne vien suomių kalbos, bet ir apskritai „žodžių archeologija“.

Kaip jau minėta, etimologija buvo E. Uotilą labiausiai žavėjusi, tačiau ne vienintelė jos dėmesį traukusi kalbotyros sritis. Vis dėlto net ir tokiuose aktualiuose sinchroniniuose tyrimuose, kokie yra kartu su J. Ojanenu rašyti straipsniai „Suomių kalbos frekventatyvinių ir momentinių veiksmažodžių daryba“ (198–217) ir „Apie suomių kalbos veiksmažodžių

¹¹ Pavyzdžiui, prie nelabai įtikinamų (fonetiniu arba semantiniu požiūriu) Pabaltijo finų žodžių susiejimų su baltų kalbų faktais, be jau minėto suomių *māhkā*, priskirčiau idėją suo. *nuutua* ‘vysti, džiūti, keipti (apie augalus); kamuotis, vargti’ (< **nuuta*) ir *synkkä*, *synkeä* ‘niūrus, sunkus’ (< **synkä*) laikyti baltizmais ir sieti su lie. *snūda*, *snudas*; *snauda* ir lie. *sunkus* (144–148). Tačiau nei veiksmažodžio *nuutua*, kurį buvo mėginta laikyti slavizmu (plg. SSA II 245), nei būdvardžio *synkkä*, kurį linkstama sieti su jam sinonimiškais *sankka*, *sankea* ‘tirštas, tankus’ (plg. SSA III 230) kilmė dar ir šiandien nėra išaiškinta.

derivacijos mechanizma“ (218–225), rasime taiklių su kalbos raidos tendencijomis susijusių įžvalgų, netiesiogiai liudijančių, kad nuo istorinės perspektyvos atsietas požiūris į bet kokį kalbos reiškinių jai paprasčiausiai nebuvusių įdomus.

Regina Venckutė

Balten–Slaven–Deutsche: Aspekte und Perspektiven kultureller Kontakte. Festschrift für Friedrich Scholz zum 70. Geburtstag, Ulrich Obst, Gerhard Ressel (Hrsg.) unter Mitarbeit von Monika Glaser und Astrid Müncho, Münster, LIT, 1999 (Veröffentlichungen des Slavisch-Baltischen Seminars der Universität Münster; 1.), 400.

Žymaus Vokietijos slavisto ir baltisto, Miunsterio universiteto profesoriaus, Tarpdisciplininio baltistikos instituto įkūrėjo ir direktoriaus Friedricho Scholzo 70-ajam jubiliejui, kuri jį šventė 1998 m. kovo 1 d., paminėti skirta knyga pasirodė kiek pavėlavusi – 1999 m. Dar labiau pavėlavusi pasirodo šio rinkinio trumpa apžvalga. 400 puslapių leidinyje publikuojami 33 straipsniai (autoriai – iš Rytų ir Vakarų Europos, taip pat Amerikos). Dauguma straipsnių skirti kalbotyrai ir literatūrologijai; keletas rašinių yra folkloristikos, istorijos, kultūros istorijos temomis. Tokia autorių gausa ir straipsnių temų įvairovė gražiai rodo F. Scholzo, tikro filologo, kalbininko, literatūrologo ir organizatoriaus ilgametę, įvairiapusę, kūrybingą ir produktyvią veiklą. Biografiją rašę U. Obstas ir G. Resselis sako, kad profesorius yra vienas iš nedaugelio dabartinių tikrų filologų, kuriam vienodai rūpi ir kalbotyros, ir literatūrologijos dalykai; būtu galima pridurti – ir kultūros dalykai. Tai mokslininkas, kuris nėra užsidaręs vienintelėje slavistikos erdvėje – jo moksliniai ir kul-

tūriniai interesai siekia ir Baltijos šalis, jų kalbą ir literatūrą. Ir ne tik tikrųjų baltų – lietuvių ir latvių, bet ir estų.

Nors Friedricho Scholzo vardas ir jo darbai baltistams gerai žinomi, tačiau galima dar paminėti vieną kitą faktą iš profesoriaus biografijos, spausdinamos pačioje knygos pradžioje, kur po jos pridėtas ir 1954–1998 m. publikacijų sąrašas.

Studijuoti į universitetą F. Scholzas atėjo gerai pramokęs graikų, lotynų, prancūzų, anglų, ispanų ir rusų kalbas. Jau tada jis domėjosi ir gruzinų kalba. Poligloto gabumus rodo po publikacijų pridėtas literatūrinių vertimų iš prancūzų, airių, estų kalbų sąrašas. Su baltų kalbomis jis susipažino dėstydamas DP (*displaced persons*) lageriuose prie Hamburgo, o mokslinį susidomėjimą šiomis kalbomis jam įskiepijo jo mokytojas, garsusis baltistas ir indoeuropeistas Ernstas Fraenkeliš. Įstojęs į Hamburgo universitetą, F. Scholzas jame studijavo indoeuropeistiką, slavistiką, baltistiką. Apgynęs daktaro ir habilituoto daktaro disertacijas iš slavistikos, F. Scholzas ėmėsi estų kalbos ir visą laiką nenustojo domėtis baltų kalbomis. Sukauptomis žiniomis buvo dalijamasi ne tik paskaitose. Devintojo dešimtmečio pabaigoje, jau dirbdamas Miunsterio universitete, jis organizavo intensyvius lietuvių, latvių ir estų kalbų mokymosi kursus. Vėliau iš jų išaugo Miunsterio universiteto Tarpdisciplininių baltų studijų institutas (Institut für Interdisziplinäre Baltische Studien), kuriam F. Scholzas vadovavo, jame dėstė. Šis institutas nebuvo Slavistikos instituto padalinys, tai buvo ir yra savarakiškas baltų, tiksliau tariant, Baltijos kraštų institutas – kur mokoma lietuvių, latvių ir estų kalbų, studijuojama baltistikos dalykai. Jame dėsto ar stažuojasi nemažai ir Lietuvos kalbininkų, literatų. Institutas globoja ne tik filologus, jo padedami atvažiuoja stažuotis ir istorikai, ir teisininkai.